

שכל צד מהיריעה אינו מתרחק טפח מהאמצע אפילו בקצהו. כלומר, שהרוחב בין שני הצדדים למטה הוא פחות משני טפחים, שאז כל צד אינו נחשב כגג אלא רק כדופן.

אבל אם יש בשיפועה טפח, שכל צד מתרחק עד למרחק טפח מהאמצע, הרי אותו אלכסון שיפועי נחשב לאהל.

כי שיפועי אהלים — כאהלים דמו! שגם אהל משופע שמו אהל.

[רש"י אומר שלכאורה קשה, איזו מטה היא זו שאין ברחבה אפילו שני טפחים. ולכן ביאר שהמדובר הוא במטה רחבה, שהרבה עמודים יוצאים משני ראשיה, אחד נמוך ולידו גבוה, ועל כל עמוד שבראשה מונח קנה עד לעמוד שברגלה, ופורס על הקנים כילות קטנות שאינן מגיעות עד למטה, והשיפוע שלהם פחות מטפח, וסביב המטה הוא פורס יריעה גדולה לדפנות].⁽¹⁰⁸⁾

ואמר רב שישא בריה דרב אידי: סיניא כובע לבד שיש לו שוליים — שרי, מותר ללובשו בשבת.

ומקשינן: והתניא: אסור?

שיוורת בשיפוע לכאן ולכאן. [להבדיל מכילה רגילה שפורסים יריעה על ארבעה עמודים שיוצאים מארבעה קצות המטה] — מותר לפורקה ולנטותה בשבת. לפי שאינה נקראת אהל, שהרי רוחב הגג שלה הוא פחות מטפח.

אמר רב ששת בריה דרב אידי: לא אמרן שמותר, אלא כשאין בוגה טפח.

אבל אם יש בוגה טפח — אסור.

וכי אין בוגה טפח נמי לא אמרן שמותר, אלא כשאין בפחות משלשה טפחים סמוך לגג טפח. שהשיפוע תלול מאוד שאפילו עד מרחק שלשה טפחים מתחת לגג עדיין אין רוחב טפח בין שתי דפנות הכילה.

אבל כשיש בפחות משלשה סמוך לגג, רוחב טפח בין שתי הדפנות, אסור לנטותה ולפורקה בשבת, דאמרינן לבוד, והוי כאילו אותם שלשה טפחים סתומים, והרי יש כאן גג ברוחב טפח שהוא שיעור אהל.

וכי אין בפחות משלשה סמוך לגג טפח, נמי לא אמרן שמותר, אלא כשאין בשיפועה טפח.

קב-ב

משלשה טפחים ואח"כ יכול לפרוס עליהם אהל. שהרי יש כבר אהל והוא אינו אלא מוסיף על האהל. ולעיל בכיפי דארבא משמע שאין עצה אם הכיפין פחותין מטפח או רחוקין זה מזה טפח.

והחזו"א בס"י נ"א סק"ח כתב דאפשר דאין היתר להוסיף אלא על אהל הקיים מע"ש ולא על אהל הנעשה בשבת אף שנעשה בהיתר. ובתורת חיים הקשה דנימא לבוד מקנה לקנה

108. והקשו תו' בד"ה לא אמרן, דנימא לבוד מכילה זו לכלילה זו ויצטרפו כולם לשיעור טפח. ותירצו דלא אמרינן לבוד אלא לקולא שיכול להוסיף על אהל שנעשה מלבוד כדלעיל בכיפי דארבא, אבל אין לאסור לעשות אהל כזה בשבת. דאטו יאסר לנטות בשבת שני חוטינן תוך שלשה טפחים משום אהל.

והקשה ע"ז מהרש"א דא"כ יש עצה לעשות אהל בשבת שינטה קודם שני חוטינן בפחות

ומשנינן: לא קשיא:

הא דאית ביה טפח ברוחב השוליים, אז אסור ללובשו משום דהוי כאהל.

הא דמותר, היכא דלית ביה טפח ברוחב שוליו, דלא הוי אהל.

ומקשינן: אלא מעתה, שרביב בגלימיה טפח אדם שטליתו בולטת קדימה מראשו טפח — הכי נמי דאסור משום אהל!?

אלא לא קשיא: אין האיסור משום אהל, אלא חוששין שמא יפול הכובע מראשו ברה"ר ויבא לטלטלו ארבע אמות.

הא דקתני דמותר, דמיהדק, שהכובע קשור ברצועה תחת צוארו ואין חשש שיפול.

הא דאסור, דלא מיהדק שהוא עלול ליפול. (109)

אבל לא במדינה, לפי שגזרו חכמים שמא יתקעהו בחזקה בפטיש, באופן שלא יוכל עוד לצאת משם, דהוא מלאכה דאורייתא של מכה בפטיש. (110)

והציר יצא העליון שבכך כל הדלת נופלת — כאן וכאן אסור, בין במקדש בין במדינה אסור להחזירו, מפני שהוא בנין ממש, ומלאכה דאורייתא לא הותרה אפילו במקדש.

וקסבר האי תנא דיש בנין וסתירה בכלים. (111)

רבי יהודה אומר: העליון מותר להחזירו במקדש, שאין איסורו אלא מדרבנן, לפי שאין בנין בכלים [ברטנורא].

והתחתון מותר אף במדינה, כי בתחתון אין חשש שמא יתקע [תפא"י].

גמרא:

תנו רבנן: ציר דלת של שידה תיבה ומגדל — במקדש, מחזירין [באופן שהוא נחוץ לעבודת המקדש, כגון שהיה בתוך השידה מלח או לבונה או קטורת, ואי אפשר לפתוח את הדלת עד שיחזירו את הציר].

מתניתין:

מחזירין ציר התחתון של דלת של ארון או שידה שיצא מהחור, במקדש, שכל זמן שלא יצא העליון נוח להחזירו. ואין כאן מלאכת בונה, אלא שאסור משום שבות, כדלהלן, והרי אין שבות נוהג במקדש.

110. תפארת ישראל.

111. רש"י. והתוס' בד"ה והעליון, הקשו עליו דאטו מתניתין כבית שמאי דלכית הלל אין בנין בכלים. אלא הם מפרשים דאפילו ציר העליון אינו אסור אלא מדרבנן, ומ"מ אסור במקדש דהוי שבות גדולה שאסורה אף במקדש. וכן מציינו דכמה מקומות שאסרו שבות אף במקדש.

ויהא מותר לפרוס עליהם את הכילה דהוי מוסיף על אהל ארעי. ותירץ דשמא כילת חתנים לאו אהל ארעי הוא.

109. ור"ח מבאר דגם למסקנת האיסור משום אהל, והא דמיהדק היינו שאם הטפח היוצא מהכובע חזק שאינו נכפף אסור משום שנראה כאהל. והא דלא מיהדק, כשהוא נכפף למטה כמו דלימא אין זה אהל ומותר. תוד"ה הא.

ימנע ולא יעשה את העבודה, כדי שלא יצטרך להסיר את הרטיה.

[ומבואר במסכת ביצה יא ב שזה אחד משלשה דברים שהתירו חכמים "סופן משום תחילתן"]¹¹⁰.

אבל לא במדינה.

לסתם בן אדם אסור להחזיר רטיה, גזירה שמא ימרח את הרטיה כדי להחליק את הגומות שיש בה, ונמצא עובר על מלאכת ממחק שהוא אב מלאכה.¹¹¹

אם בתחילה, שלא היתה הרטיה על ידו מערב שבת, ובא ליתן עליה לכתחילה את הרטיה בשבת — כאן וכאן אסור. שאפילו לכהן במקדש אסור. ולא שייך לומר כאן "אין שבות במקדש", שהרי אין זה צורך מקדש, אלא צורך הכהן עצמו.

גמרא:

תנו רבנן: רטיה שפירשה, נפלה מעצמה, מעל גבי מכה — מחזירין אותה בשבת אפילו במדינה. דמילתא דלא שכיחא היא שתפול הרטיה, ולא גזרו בה רבנן.

רבי יהודה אומר: אם נפלה לגמרי מהיד לא יחזירנה.

במדינה, דוחקין! רק אם עדיין לא יצא לגמרי מחור המפתן אלא התחיל לצאת, מותר לדחוף אותו חזרה למקומו.

וכל זה בציר התחתון. אבל העליון — כאן וכאן לא יחזיר, דהוי בונה ממש.¹¹²

והא דאסור להחזיר בציר התחתון במדינה, הוא משום גזרה שמא יתקע בחוזק כשמחזירו. ואם תקע חייב הטאת.¹¹³

וציר של דלת של בור ושל דות [בור הבנוי על הקרקע] ושל יציע — לא יחזיר אפילו את הציר התחתון.

ואם החזיר — חייב הטאת! לפי שבבנין המחובר לקרקע, נחשב "לכונה" אפילו בבנין כל שהוא.

מתניתין:

מחזירין רטיה במקדש.

כהן שהיתה לו מכה בידו, ונתן עליה מערב שבת רטיה דהיינו תחבושת שעליה משחה, ובשבת היה צריך לעבוד במקדש, והוצרך להוריד את הרטיה מעל ידו כדי שלא תחצוץ הרטיה בין ידו לעבודה ותיפסל העבודה — התירו לו להחזיר את הרטיה לאחר העבודה. כי אם לא יתירו לו להחזירה, יש חשש שמא

110. כך מפרש רש"י. והתוס' בד"ה והעליון, כתבו דדוחק לפרש כן דבפשוטו קאי על העליון אלא דגם בעליון אינו אסור אלא משום גזירה שמא יתקע כבהערה 111.

111. רש"י. והתוס' בד"ה מחזירין, כתבו

112. כתב הרא"ש: ר"ת מסתפק אם מותר לדחוק העליון במדינה. דלכאורה מדקתני לא יחזיר משמע דלדחוק מותר או דילמא נקט לא יחזיר בשביל מקדש, דשם מותר לדחוק, אבל במדינה אסור אף לדחוק. וכן מוכח מדקתני רישא, דדוחקין התחתון, משמע דהעליון אסור אף לדחוק. וכן מסתבר דאסור.

אבל אם רק הוחלקה, התחלקה הרטיה מהמכה למטה, ונשארה על היד, דוחקה מחזירה למעלה על המכה.

ואם הוחלקה למעלה — דוחקה למטה.

ומגלה מקצת הרטיה, ומקנח פי המכה, וחוזר ומגלה מקצת רטיה בקצה השני, ומקנח פי המכה [אך לא יסירנה לגמרי, שאז לא יוכל להחזירה].⁽¹¹⁵⁾

ורטיה עצמה לא יקנח, מפני שהוא ממרח אותה כדי להחליק את הגומות שיש ברטיה.

ואם מירח — חייב הטאת משום ממחק.

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה שאסור להחזיר רטיה, אפילו כשנפלה מעצמה.

אמר רב חסדא: לא שנו דתנא קמא מתיר להחזיר רטיה שנפלה מעצמה אלא שפירשה ונפלה על גבי כלי, על הכר או על הכסת.

אבל פירשה ונפלה על גבי קרקע — דברי הכל אסור להחזירה, שהרי הוא כאילו נותנה לכתחילה על המכה.

אמר מר בר רב אשי: הוה קאימנא קמיה

אבא. ונפלה ליה הרטיה אבי סדיא על הכר שמראשותיו, וקא מהדר ליה החזירה על המכה.

ואמינא ליה, אמרתי לו: וכי לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא: מחלוקת תנא קמא ורבי יהודה, דוקא שפירשה על גבי כלי, אבל פירשה על גבי קרקע לכולי עלמא אסור.

ויוצא אם כן שרבי יהודה אוסר להחזיר אפילו בפירשה על גבי כלי. ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה.

וכיצד החזרת את הרטיה, שהרי למרות שנפלה על הכר, אסור להחזירה!?

אמר לי אבא: לא שמייע לי הא דרב חסדא. כלומר, לא סבירא לי!

אלא אני סבור שהם חולקים רק בנפלה על גבי הקרקע, אבל בנפלה על גבי הכלי הרי זה כהוחלקה בעלמא, ולדברי הכל מותר.

ולפיכך, היה מותר לי להחזיר את הרטיה שנפלה על הכר.⁽¹¹⁶⁾

מתניתין:

115. ואפילו לתנא קמא שהרי כשמסירה בידים לכו"ע אסור להחזירה. ביה"ל סי' שכ"ח סכ"ו.

116. ויש מפרשים: לא סבירא לי הא דשמואל דהלכה כרבי יהודה אלא אני סבור דהלכה כרבנן דמותר בפירשה ע"ג כלי, אבל אדרב חסדא לא פליג ומודה דלא פליגי אלא בכלי, ובקרקע כו"ע מודו דאסור. תוד"ה רטיה.

דמשמע דמשום גזירת שחיקת סממנים [שאסור בכל רפואה בשבת] אין לאסור הואיל והרטיה היתה עליו מאתמול. וכן מוכח מדנקט רטיה ולא רפואה אחרת.

ועוד כתבו בשם ה"ר יוסף דאמנם גם בחזרת רטיה יש גזירת שחיקת סממנים ולכך נקט רטיה, לאשמעינן שאעפ"י שיש כאן שני איסורים גם שמה ימרח וגם שמה ישחוק סממנים אפ"ה התירו במקדש.

קושרין נימא במקדש.

שהיו הלויים מנגנים בכינור במקדש בשעת הקרבת הקרבנות, ואם נפסקה נימא מהכינור מותר לקשור אותה בשבת, ואפילו בקשר של קיימא, שאסור מדאורייתא.

כי לדעת תנא דמתניתין מכשירי מצוה שאי אפשר לעשותם מערב שבת, כגון הכא, שנפסקה הנימא היום – דוחין את השבת.

אבל לא במדינת. ששם אסור לקשור נימא שנפסקה בכינור, שהרי הוא אב מלאכה.

ואם בתחילה, שבא לקשור מלכתחילה נימא חדשה בכינור, שלא היתה שם מעולם – **כאן וכאן אסור,** ואפילו במקדש אסור, שהרי היה יכול לעשות זאת מערב שבת.

גמרא:

ורמינהו מהא דתניא: **נימת כנור שנפסקה במקדש – לא היה קושרה אלא עונבה,** שהיה עושה קשר עניבה בלבד, שאינו אסור בשבת.

וקשיא אמתניתין שמתירה אפילו לקשור את הנימא!

ומשנינן: **לא קשיא:**

הא, הברייתא רבנן.

והא, מתניתין רבי אליעזר.

ומבארין: **לרבי אליעזר, דאמר: מכשירי**

מצוה דוחין את השבת, שמצוה הדוחה שבת, כגון מילה, הרי לא רק עצם המצוה דוחה, אלא גם הכנת האמצעים לצורך המצוה דוחה שבת, הכא נמי **קושרה** לנימא. שהרי הקרבת הקרבן דוחה שבת, ותיקון הכינור שמנגנים בו בשעת השיר על הקרבן, הוא ממכשירי הקרבן. (117)

לרבנן, דאמרי: מכשירי מצוה אין דוחין שבת, הכא נמי **עונבה** בלבד, שהרי תיקון הכינור הוא רק ממכשירי הקרבן, ולא עצם הקרבן.

ומקשינן: **אי מתניתין רבי אליעזר** היא – אם כן, **אפילו לכתחילה נמי** יהא מותר לעשות כינור בשבת.

שהרי רבי אליעזר מתיר במילה לעשות אפילו מכשירים שאפשר לעשותם מערב שבת. כגון, לכרות עצים כדי לעשות מהם פחמין, כדי לעשות איזמל למילה.

ואילו מתניתין קתני שלכתחילה אסור?

ומשנינן: **אלא, לא קשיא:**

הא, מתניתין רבי יהודה היא, שסובר שעניבה בכלל קשירה, שאסורה מדאורייתא בשבת. ומאחר שהוא סובר כרבי אליעזר דמכשירי מצוה דוחין שבת, יכול הוא אפילו לקשור את הנימא, שהרי אין הבדל בין קשירה לעניבה.

והא, הברייתא רבנן היא, דסברי עניבה אינה בכלל קשירה, ומותרת לענוב בשבת. ולכן, אעפ"י שמכשירי מצוה דוחין שבת, מכל